

УДК 339.544

Ольга ДЕМ'ЯНЮК,
Ігор КЕКІШ

МИТНІ РЕЖИМИ У СТИМУЛЮВАННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Проаналізовано стан зовнішньої торгівлі товарами України та наголошено на ключових факторах, що негативно позначилися на її обсягах. Визначено цілі і функції митних режимів у розвитку зовнішньоекономічних відносин та досліджено їх стимуляційний вплив на зовнішньоекономічну діяльність держави. Акцентовано увагу на ролі пільг з оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон, в частині збалансування інтересів держави і суб'єктів господарювання для стимулювання зовнішньоекономічної діяльності. Запропоновано рекомендації щодо активізації зовнішньої торгівлі через інститут митних режимів.

Ключові слова: митний режим, зовнішньоекономічна діяльність, зовнішня торгівля, митні платежі, умовне звільнення від оподаткування митними платежами.

Ольга ДЕМ'ЯНЮК, Ігор КЕКІШ

Таможенные режимы в стимулировании внешнеэкономической деятельности Украины

Проанализировано состояние внешней торговли товарами Украины и указаны ключевые факторы, негативно влияющие на ее объемы. Определены цели и функции таможенных режимов в развитии внешнеэкономических отношений, исследовано их стимулирующее влияние на внешнеэкономическую деятельность государства. Акцентировано внимание на роли льгот по налогообложению товаров, перемещаемых через таможенную границу, в части сбалансирования интересов государства и субъектов хозяйствования для стимулирования внешнеэкономической деятельности. Предложены рекомендации по активизации внешней торговли через институт таможенных режимов.

Ключевые слова: таможенный режим, внешнеэкономическая деятельность, внешняя торговля, таможенные платежи, условное освобождение от уплаты таможенными платежами.

Olga DEMIANIUK, Ihor KEKISH

Customs regime in promoting foreign economic activity of Ukraine

Introduction. One of the ways the state can employ to promote foreign economic activity is to support and motivate the entities engaged in foreign economic activity. Given the limited amount of its financial resources, the state has to support national manufacturers entering the

foreign market by making use of those means and mechanisms that do not incur direct state-budget expenses. The customs regime is among such mechanisms.

Purpose. The purpose of the present article is to study the facilitating impact of the customs regime used in Ukraine on the development of foreign economic activities in the context of balancing interests of the entities engaged in the foreign economic activity and the state and the foreign trade promotion.

Results. The status of the foreign goods trade of Ukraine has been analysed, and the key factors negatively affecting its amount have been stressed. The goals and functions of the customs regime have been defined in the development of the foreign economic activity, and their facilitating influence on the foreign economic activity of the state has been researched. Significant attention has been paid to the role of duty exemption in relation to goods moving across the customs border in terms of balancing the interests of the state and economic entities with the aim of promoting the foreign economic activity.

Conclusion. The use of a customs regime assist in constructing foreign economic activities and defining the directions of the foreign economic trade development, facilitating the foreign economic activity of the state, and developing the entities with regard to their needs and interests by establishing mutually beneficial cooperation between the economic entities and the state.

When it comes to cooperation between the economic entities and the state, the awareness-building effort of the customs bodies dealing with goods transfer under a concrete customs regime should be improved in order to provide the economic entities with an opportunity to choose the most suitable way of entering their goods.

To improve the efficiency of the foreign economic activity, the fiscal impact of the customs duty mechanisms should be reduced, whereas the regulatory impact should be increased when imposing duties on goods being transferred across the customs border.

Keywords: customs regime, foreign economic activity, foreign trade, customs payment, conditional duty exemptions.

JEL Classification: H19.

Постановка проблеми. У сучасних умовах важливою складовою, що формує структуру, динаміку і стабільність національної економіки є зовнішньоекономічна діяльність. Сьогодні жодна держава в світі не може належним чином розвиватися без системи ефективних зовнішньоекономічних відносин, що дають змогу інтегруватися у світове господарство.

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) в Україні значною мірою залежить від розвитку її експортної й імпоротної діяльності, оскільки це дозволяє оптимізувати параме-

три участі країни в системі світо господарських відносин, що за активізації процесів інтернаціоналізації та економічного співробітництва в умовах глобалізації набуває особливого значення. Важливу роль для регулювання ЗЕД у цьому напрямку відведено митній системі держави, яка на сьогодні має бути орієнтованою як на стимулювання зовнішньоекономічних відносин і підприємницької активності всередині країни, так і на розширення та поглиблення міжнародної економічної і політичної інтеграції. Митне регулювання є одним із базових важелів

державного впливу на зовнішньоторговельний оборот, що, з одного боку, забезпечує вільний доступ національної економіки до системи світового господарства, а з іншого – шляхом встановлення заборон і обмежень забезпечує захист економічної безпеки держави. Дієвим інструментом митного регулювання, який дає змогу вибудовувати зовнішньоекономічні і політичні відносини з міжнародною спільнотою є митні режими, які можуть визначати напрями розвитку зовнішньої торгівлі і її якісний зміст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Митні режими та їх роль в регулюванні економічних процесів є малодослідженою та дискусійною темою в сучасній економічній науці. Питання використання митних режимів стало предметом науково-теоретичних досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців: Б. Габричидзе, Є. Додіна, О. Козиріна, В. Ляшенка, О. Мельника, Н. Осадчої, Д. Приймаченка, К. Сандровського, О. Шахматєєвата ін. Кожен із дослідників вніс вагомий внесок у вдосконалення митного регулювання через систему митних режимів, однак сучасних умовах виникає необхідність аналізу митних режимів в напрямку активізації їх використання для стимулювання зовнішньоторговельного обороту та створення додаткових можливостей щодо підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності держави.

Метою статті є дослідження стимуляційного впливу митних режимів, які використовуються в Україні, на розвиток зовнішньоекономічних відносин у контексті збалансування інтересів суб'єктів ЗЕД і держави та активізації зовнішньої торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стан зовнішньої торгівлі товарами України на сьогодні є не найкращим, оскільки, як видно з рис. 1, позитивні тенденції зростання показників експорту й імпорту товарів до 2012 р. змінилися на протилежні

з 2013 р. Такі зміни пояснюються, насамперед, початком переорієнтації зовнішньої торгівлі України з російського на європейський вектор розвитку, незважаючи на те, що Росія була важливим торговим партнером України. Трансформація зовнішньої торгівлі України в напрямку Європейського Союзу розпочалася з другої половини 2013 р., коли, напередодні укладання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Росія в односторонньому порядку запровадила превентивні обмеження на імпорт деяких українських товарів, що відобразилося на показниках експорту та імпорту товарів в напрямку їх скорочення. У 2014–2015 рр. продовжилося скорочення зовнішньоторговельного обороту, оскільки гібридна війна Росії проти України та пряма військова агресія Росії в Криму і на Донбасі спричинили подальшу переорієнтацію і стали одним із потужних чинників трансформації української зовнішньої торгівлі. Серед факторів, що негативно позначилися на обсягах зовнішньої торгівлі України, варто відмітити виключення з прямої участі в системі зовнішньоекономічних відносин підприємств цілих регіонів (анексований Крим та тимчасово окуповані території Донбасу), девальвація національної валюти й ескалація військового конфлікту на початку 2015 р. Проте наслідком девальвації гривні стало покращення балансу зовнішньої торгівлі товарами, який за 2015 р. був позитивним (рис. 1).

До зазначених вище причин, що впливали на динаміку української зовнішньоекономічної діяльності, слід додати загальне погіршення фінансово-економічного стану вітчизняних підприємств і скорочення реальних доходів населення у 2014–2015 рр. Причому, якщо погіршення фінансово-економічного стану українських підприємств більше впливало на їх експортні можливості, оскільки просування власних товарів

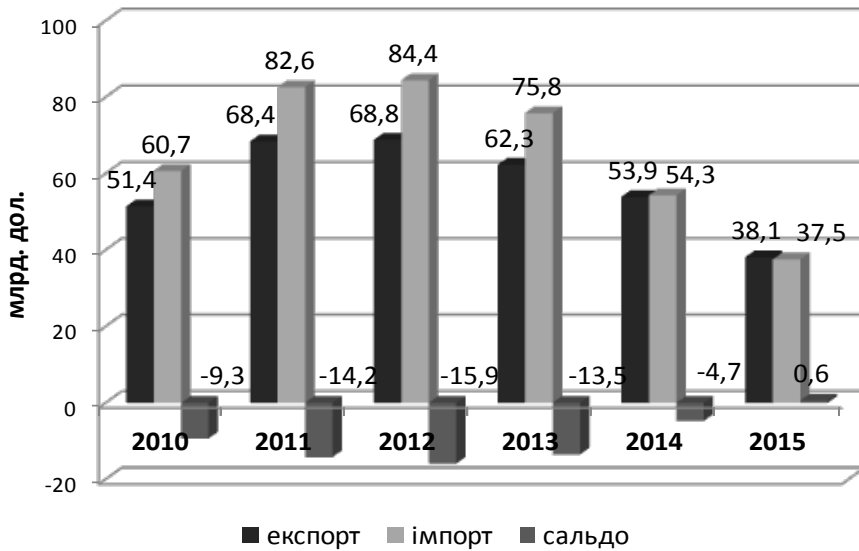

Рис. 1. Товарний зовнішньоторговельний баланс України за 2010–2015 рр.*

* Побудовано на основі [1].

і послуг на зовнішні ринки потребує відповідних коштів, то скорочення реальних доходів населення негативно позначилося на його купівельній спроможності та призвело до зменшення обсягу імпорту багатьох видів товарів і послуг в Україну [2, 50].

Девальвація національної валюти, порушення усталених господарських зв'язків та інші фактори позначилися не тільки на зовнішньоекономічній сфері, а й на економіці України в цілому. Нинішній стан національної економіки зумовлений економічною і політичною кризою та військовим конфліктом, тому в державі необхідно вживати заходи, які зможуть стабілізувати, а згодом і покращити конкурентні позиції України на національному і світовому ринку. Серед усіх напрямів економічної політики при вирішенні проблем економічного розвитку держави пріоритетним є підтримка експорту та внутрішнього виробництва. Будь-яка держава має бути стратегічно зацікавлена у цьому, оскільки стабільна підтримка експорту дає можливість залучати

в економіку додаткові обсяги іноземної валюти, необхідної для покриття витрат по імпорту, підтримувати рівновагу зовнішньоторговельного балансу, знижувати боргове навантаження на економіку і створювати нові робочі місця, збільшувати доходи населення та бюджетів всіх рівнів.

Заходи з підтримки національних виробників при виході їх на зовнішні ринки забезпечують, з одного боку, стабільність експортної діяльності вітчизняним суб'єктам господарювання в міжнародних межах, а з іншого – надають національним виробникам можливість рівноправного виходу на нові товарні і географічні ринки, і є важливі для будь-якої країни, незалежно від рівня економічного розвитку, обсягів і структури виробництва тощо, оскільки основною їх метою є розвиток економіки та її збалансування.

Враховуючи відносно обмежений обсяг державних фінансових ресурсів, які можуть бути використані для підтримки та стимулювання національних виробників при виході їх на зовнішні ринки, необхідно вико-

ристовувати такі механізми і заходи, які не потребують прямих державних фінансових витрат. Одним із таких механізмів є митні режими, за допомогою яких формуються стимули й обмеження при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

Митний режим розглядають як спеціальну систему заходів і сукупність методів (прийомів), що забезпечують комплексне застосування митних інструментів регулювання, за допомогою яких опосередковується державний вплив на розвиток зовнішньоекономічних відносин [3, 111].

Вітчизняне законодавство визначає митний режим як комплекс взаємопов'язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування й обумовлюють їх використання після митного оформлення [4].

За допомогою митного режиму визначаються [5, 18]: порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, особливості переміщення окремих категорій товарів, особливості митного контролю та митного оформлення товарів, порядок оподаткування товарів і транспортних засобів митними платежами і застосування до них інших (нетарифних) заходів економічної політики, умови перебування товарів і транспортних засобів на митній території держави і за її межами та їх допустиме використання, а також права й обов'язки користувача митного режиму.

Митний режим – це дієвий інструмент реалізації митної політики, сукупність стимулів та обмежень щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності [6, 345]. Тобто, у кожному митному режимі на законодавчому рівні закладено обмежувальні та стимулюючі заходи, причому навіть деякі обмеження можуть мати стимуляційний

характер. Загалом обмеження та стимули на ввезення чи вивезення товарів, що закладені в митних режимах, зумовлені глобалізаційними процесами та інтересами держави щодо розвитку її економічної політики, виконання міжнародних договорів, захисту внутрішнього ринку. Обмеження в митних режимах повинні бути економічно обґрунтовані державою і не мають суперечити нормам міжнародного права. Зазвичай вони можуть бути у вигляді тарифних і нетарифних бар'єрів, додаткової системи контролю, дозвільних документів, термінів перебування товарів під митним режимом, скорочення чи продовження термінів використання митного режиму тощо.

Варто наголосити і на тому, що митний режим, як і митна політика загалом, базується на взаємодії національних правил, які визначаються внутрішнім законодавством та міжнародними зобов'язаннями, встановленими міжнародно-правовими актами. Через таку взаємодію забезпечується баланс між національними митними інтересами і відповідними узгодженими міжнародними вимогами. Тобто митний режим містить міжнародну та національну складові [7, 12], при цьому міжнародна складова забезпечує доступ національним товарам на світовий ринок, а національна – дозволяє здійснювати захист інтересів вітчизняних товаровиробників, забезпечувати позитивне сальдо торговельного балансу.

Крім того, при формуванні та використанні митного режиму В. Ляшенко та Н. Осадча рекомендують виокремлювати два типи інтересів (цілей): інтерес підприємця та інтерес держави [6, 345; 8, 220], які мають бути збалансовані. Метою держави при цьому є захист національних товаровиробників, стимулювання пріоритетних для держави видів діяльності та запровадження певних заборон з метою забезпечення своїх економічних інтересів, збільшення митних

надходжень тощо. Інтереси ж суб'єкта ЗЕД полягають у спрощенні митних формальностей, оптимізації митного оподаткування в напрямку зменшення, зниження нетарифних бар'єрів тощо. Як бачимо, інтереси держави і суб'єктів ЗЕД більшою мірою не збігаються, тому держава при формуванні митної політики, в частині запровадження та використання митних режимів, для сприяння розвитку зовнішньоторговельного обороту та забезпечення своїх економічних інтересів повинна враховувати потреби й інтереси суб'єктів ЗЕД через їх збалансування.

Крім збалансування інтересів держави і суб'єктів ЗЕД, митні режими виконують низку функцій [9, 90]: фіскальну, стимуляційну й охоронну. А окремі дослідники класифікують їх відповідно до цілей митної справи, зокрема О.Ю. Бакаєва, Г.В. Матвієнко диференціюють митні режими на фіскальні, захисні, стимулюючі і пільгові [10, 207]. При цьому один і той самий режим може поєднувати в собі елементи кількох видів. Загалом фіскальні митні режими, насамперед, мають на меті поповнення державного бюджету. Захисні режими обмежують доступ іноземних товарів на внутрішній ринок, охороняють інтереси вітчизняних виробників, захищають національного споживача від неякісної продукції. Стимулюючі митні режими спрямовані на активізацію зовнішньоторговельного обороту, залучення іноземних інвестицій, створення умов для розвитку окремих галузей промисловості тощо. Пільгові режими передбачають надання митних пільг, а також незастосування заходів нетарифного регулювання.

Зупинимось детальніше саме на стимуляційній функції митних режимів у вітчизняній практиці, головна мета якої – економічне зростання держави.

Митним кодексом України (МКУ) передбачено запровадження 14 митних режимів [4]: імпорт (випуск для вільного обігу); ре-імпорт; експорт (остаточне вивезення); ре-

експорт; транзит; тимчасове ввезення; тимчасове вивезення; митний склад; вільна митна зона; безмитна торгівля; переробка на митній території; переробка за межами митної території; знищення або руйнування; відмова на користь держави.

Загалом у кожному митному режимі закладено засади стимуляційного характеру сприяння економічному розвитку держави. Наприклад, режими “переробки”, зокрема переробка на митній території стимулює розвиток промисловості через зайнятість виробничих потужностей та трудових ресурсів, а переробка за межами митної території дає змогу національним суб'єктам господарювання скористатись іноземними технологіями, які є недоступні на вітчизняному ринку для виробництва продукції. Не менш важливими є і інші митні режими. Режим “транзиту” стимулює зовнішню торгівлю через розвиток міжнародних перевезень, завантаженість транспортних шляхів держави, ділову активність у сфері транспортних послуг тощо. Режим “митного складу” стимулює ЗЕД через сприяння транзитним перевезенням та створення умов для підготовки товарів до їх використання на території держави, оскільки допускає здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем, до їх продажу (відчуження) та транспортування: консолідації та подрібнення партій, формування відправлень, сортування, пакування, перепакування, маркування, навантаження, вивантаження, перевантаження тощо.

Митний режим “вільна митна зона” – це особлива модель вигідного співробітництва держави та учасників ЗЕД, оскільки вільні митні зони призначені для залучення капіталу й інвестицій, створення нових робочих місць і сприяння експорту. Стимуляційна функція цього митного режиму має значення не лише для розвитку зовнішньої торгівлі держави, а й для стимулювання ді-

яльності суб'єктів господарської діяльності на власній території. При чому такий вплив здійснюється не лише на вітчизняних, а й на іноземних суб'єктів господарювання, адже участь іноземних підприємств у розвитку національної економіки є особливо важливою в країнах, котрі мають намір нарощувати свій економічний потенціал.

Економічна доцільність митного режиму "безмитна торгівля" полягає в можливості одержання валютного прибутку фактично за рахунок імпортного товару та зовнішнього споживача через функціонування магазинів безмитної торгівлі. Значне зниження собівартості товару за рахунок фактичної відсутності митних витрат збільшує товарообіг магазину безмитної торгівлі, створює сприятливі умови для розвитку інфраструктури аеропортів, портів тощо.

Незважаючи на те, що у митні режими тимчасового ввезення і тимчасового вивезення переважно поміщуються товари, що переміщуються через митний кордон не з комерційними цілями, однак вони сприяють розвитку зовнішньої торгівлі через збільшення міжнародних перевезень, розширення відносин у галузі виставкової діяльності, культури, науки, туризму, спорту, кінематографії тощо.

Зазначимо, що для суб'єктів ЗЕД в напрямку стимулювання їх зовнішньоекономічної діяльності мають значення і пільгові митні режими, які передбачають, насамперед, пільги з оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон держави. Податки, що справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України, визначаються як митні платежі. Податковим кодексом України (ПКУ) податкова пільга розглядається як передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування і сплати податку та збору, сплата ним податку та збо-

ру в меншому розмірі за наявності визначених підстав, що характеризують певну групу платників податків, вид їх діяльності, об'єкт оподаткування або характер та суспільне значення здійснюваних ними витрат [11].

Вітчизняне законодавство для товарів, що переміщуються через митний кордон України, в частині їх оподаткування допускає встановлення таких пільг(рис. 2):

- тарифні пільги (тарифні преференції) щодо ставок Митного тарифу України;
- звільнення від оподаткування іншими митними платежами (ПДВ із ввезених на митну територію товарів (продукції), акцизний податок із ввезених на митну територію товарів (продукції));
- зниження ставок інших митних платежів;
- умовне звільнення від оподаткування митними платежами;
- товари, які при переміщенні через митний кордон не підлягають оподаткуванню.

Тарифні пільги (тарифні преференції) щодо ставок Митного тарифу України застосовуються відповідно до законодавства України та для ввезення товарів, що походять з держав, з якими укладено відповідні міжнародні договори, у вигляді (стаття 281, п. 1 МКУ) [4]:

- звільнення від оподаткування ввізним митом;
- зниження ставок ввізного мита;
- встановлення тарифних квот, тобто встановлення обсягів ввезення окремих товарів на митну територію України у визначений період зі зниженням ставки ввізного мита, а ввезення товарів поза тарифними квотами здійснюється без зниження ставок ввізного мита.

Звільнення від оподаткування митом та іншими митними платежами визначається митними режимами, під які ці товари поміщуються при переміщенні через митний кордон. Зокрема, звільняються від оподаткування митними платежами переміщення

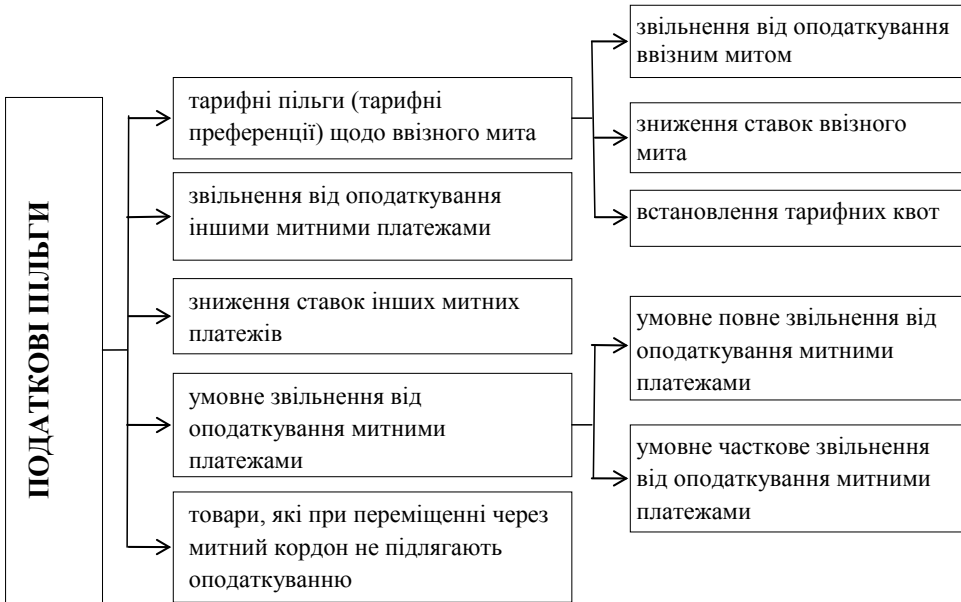

Рис. 2. Види податкових пільг при оподаткуванні товарів, що переміщуються через митний кордон України*

* Побудовано на основі [4; 11].

товарів у митних режимах реімпорту, транзиту, вільної митної зони, відмови на користь держави тощо.

Крім того, за законодавством можливе використання умовного звільнення від оподаткування митними платежами – звільнення від сплати нарахованого податкового зобов'язання у разі поміщення товарів у митні режими, що передбачають звільнення від оподаткування митними платежами за умови дотримання вимог митного режиму. Тобто, умовне звільнення передбачає звільнення від сплати митних платежів у випадку дотримання певних умов та обмежень, встановлених відповідними митними режимами, під час використання товарів і розпорядження ними після їх випуску.

Умовне звільнення від оподаткування митними платежами може бути повне або часткове (рис. 2). Сутність умовного повного звільнення від оподаткування митними платежами полягає у звільнення від сплати

всіх податків (обов'язкових платежів) при митному оформленні товарів у митні режими, які передбачають таке звільнення за дотримання певних умов та обмежень під час перебування товарів під такими митними режимами.

За МКУ умовне повне звільнення від оподаткування ввізним митом застосовується до товарів, поміщених у митні режими транзиту, тимчасового ввезення, митного складу, вільної митної зони, безмитної торгівлі, переробки на митній території, знищення або руйнування, а умовне повне звільнення від оподаткування вивізним митом застосовується до товарів, поміщених у митні режими транзиту, тимчасового вивезення.

Сутність умовного часткового звільнення від оподаткування митними платежами стосується тільки режиму тимчасового ввезення та розкривається у статті 106 МКУ [4], зокрема, у разі тимчасового ввезення товарів з умовним частковим звільненням

від оподаткування митними платежами за кожний повний або неповний календарний місяць заявленого строку перебування на митній території України сплачується 3% суми митних платежів, яка підлягала б сплаті у разі випуску цих товарів у вільний обіг на митній території України, розрахованої на дату поміщення їх у митний режим тимчасового ввезення.

У разі порушення умов митних режимів, що передбачають повне або часткове звільнення від оподаткування, особа, відповідальна за дотримання режиму, зобов'язана обчислити та сплатити суму податкового зобов'язання за ставками митних платежів, що діють на день прийняття митним органом митної декларації до митного оформлення.

Фіскальне значення митних режимів демонструють показники діяльності митних органів щодо нарахування митних платежів (в тому числі й умовних) (табл. 1). Тенденції по фактичному нарахуванні митних платежів за 2010–2015 рр. є позитивними, окрім 2013 р., які пояснюються, насамперед, зниженням зовнішньоторговельного обороту. За 2014 р. митницями ДФС перераховано до бюджету 135,7 млрд. грн. (рис. 3). В цілому показники надходжень порівняно з 2013 р. зросли приблизно на 14%, а в 2015 р. митницями ДФС перераховано до бюджету 202,3 млрд. грн.

і показники надходжень до державного бюджету порівняно з 2014 р. зросли майже на 50% (на 66,6 млрд. грн.).

Як видно з табл. 1 та рис. 3, серед нарахованих митними органами митних платежів за аналізований період частка умовно нарахованих складає близько четвертини, тобто коливається в межах 20–26% від перерахованих до бюджету сум.

Умовно нараховані суми митних платежів, як було зазначено вище, – це різновид податкових пільг, що передбачають звільнення від сплати податків через те, що виникнення податкового зобов'язання має умовний характер, відповідно до вимог конкретних митних режимів. Фактично, з одного боку, умовно нараховані суми митних платежів вказують на розмір сум, які були зекономлені суб'єктом ЗЕД, тобто були нараховані і не перераховані до бюджету а з іншого – це суми, які недоотримала держава до бюджету внаслідок запровадження ліберальних митних режимів. Тобто, застосування умовного нарахування митних платежів створило стимулюючий ефект для суб'єкта ЗЕД за умов непорушення вимог, що визначені у митних режимах, які передбачають умовні звільнення, та спричинило втрати бюджету. Однак, надаючи пільги суб'єктам ЗЕД сьогодні, держава має змогу вплинути на досягнення цілей суб'єктами

Таблиця 1

Діяльність митних органів щодо нарахування митних платежів у 2011–2015 рр. (млрд. грн.)*

Митні платежі	2011		2012		2013		2014		2015	
	сплачено до бюджету	умовно нараховано	сплачено до бюджету	умовно нараховано	сплачено до бюджету	умовно нараховано	сплачено до бюджету	умовно нараховано	сплачено до бюджету	умовно нараховано**
Мито	11,77	4,54	13,19	3,86	13,34	3,8	12,61	3,92	40,31	-
Акцизний податок	6,73	1,56	8,48	1,61	7,13	12,5	16,86	15,49	25,06	-
ПДВ	96,01	37,86	101,58	37,48	96,54	27,82	107,29	12,83	138,79	-

* Складено на основі [12].

** Дані про умовно нараховані митні платежі митними органами за 2015 р. відсутні.

Рис. 3. Діяльність митних органів щодо перерахованих до бюджету та умовно нарахованих платежів у 2010–2014 рр.*

* Побудовано на основі [12].

й отримати від них певний ефект, який залежить від результатів їхньої діяльності в майбутньому. Крім того, від поставлених цілей суб'єкта ЗЕД залежить вирішення соціально-економічних проблем, які належать до державних інтересів. Така ситуація демонструє збалансування інтересів держави і суб'єктів ЗЕД через зіставлення ефекту від поступок з боку держави та отриманої економії коштів суб'єкта господарювання.

Загалом для суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності митні режими дають змогу залежно від цілей і особливостей зовнішньоторговельних угод обирати, у кожному конкретному випадку, митний режим, у який він бажає помістити товари, що буде найбільш сприятливий для нього, а держава в свою чергу має можливість більш гнучкими способами стимулювати розвиток економіки. Однак суб'єкт ЗЕД не завжди може визначитися з найбільш прийнятним для нього мит-

ним режимом, оцінити переваги і недоліки розміщення товарів під певний митний режим, оскільки сучасне законодавство передбачає 14 видів митних режимів, кожен з яких визначає конкретну мету та сукупність умов, обмежень і стимулів переміщення товарів. На вибір митного режиму впливає низка обставин, зокрема, характер зовнішньоекономічної операції, на основі якої переміщуються товари, мета і шляхи переміщення товарів через митний кордон, економічна доцільність вибору митного режиму, платоспроможність контрагента, перспективи використання товарів тощо. Тому, в напрямку налагодження співпраці між бізнесом та митницею важливе значення має інформаційно-консультаційна робота митних органів з питань поміщення товарів під той чи інший митний режим для вибору суб'єктом ЗЕД оптимального варіанта декларування товарів, яка на сьогодні є недостатньою.

Держава також має застосовувати митні режими як важливий інструмент стимулювання зовнішньоекономічної діяльності, особливо її експортної складової, яка тісно пов'язана з внутрішнім ринком. Як відомо, експорт ще й впливає на валютний курс – один із ринкових регуляторів національної економіки. Якщо внутрішня економіка стає менш ефективною, експорт вироблених у ній товарів і послуг скорочується, внаслідок чого скорочується валютна виручка та знецінюється національна валюта.

Нинішня неефективна структура вітчизняного експорту (переважно сировинна та низькотехнологічна спеціалізація), спричинена низькою конкурентоспроможністю вітчизняних товарів на зовнішніх ринках, обмеженою номенклатурою експорту готової продукції та товарів з високою доданою вартістю, відставанням вітчизняного сектору виробництва наукомісткої продукції, гальмує процес модернізації вітчизняної промисловості, послаблює конкурентоспроможність країни на світових ринках та негативно впливає на внутрішнє виробництво і внутрішній ринок. Тому стимулювання експорту повинне відбуватися відповідно до стратегічних цілей розвитку національної економіки, в тому числі через такі механізми регулювання митної політики, як митні режими.

Висновки. Проведений аналіз показав, що різні аспекти реалізації стимуляційної функції митних режимів в кінцевому підсумку спрямовані на активізацію зовнішньоекономічної діяльності й економічне зростання держави, однак на сьогодні їх не використовують повною мірою суб'єкти ЗЕД.

Підсумовуючи вищезазначене, приходимо до таких висновків та узагальнень:

1. Незважаючи на те, що кожен із митних режимів регламентований міжнародними договорами, угодами, конвенціями, однак правила їх застосування встановлюються

кожною державою самостійно, в напрямку відстоювання своїх економічних інтересів на міжнародній арені й інтересів суб'єктів ЗЕД у здійсненні господарської діяльності.

2. Митні режими, визначаючи мету і порядок переміщення товарів через митний кордон, дають можливість вибудовувати зовнішньоекономічні відносини та визначати напрями розвитку зовнішньої торгівлі, активізують ЗЕД і розвиток суб'єктів господарювання з урахуванням їх потреб та інтересів через стимулювання прогресивних змін з боку держави та формування чесного взаємовигідного співробітництва між суб'єктами господарювання та державою, що сприяє стимулюванню зовнішньоторговельної діяльності України.

3. Складні правові механізми використання певних митних режимів і часті зміни митного законодавства вимагають удосконалення інформаційно-консультаційної роботи митних органів з питань поміщення товарів під той чи інший митний режим в контексті налагодження співпраці між суб'єктами господарювання та державою для вибору суб'єктом ЗЕД оптимального для нього варіанта декларування товарів.

4. Щодо узгодження інтересів суб'єктів ЗЕД і держави та стимулювання зовнішньоторговельної діяльності, то окремі митні режими, визначаючи умови оподаткування товарів при переміщенні через митний кордон, можуть зменшувати фіскальний і посилювати регуляторно-стимулюючий вплив митно-податкових інструментів, що підвищує ефективність зовнішньоекономічної діяльності.

У дослідженні розглянуто лише основні стимуляційні аспекти дії митних режимів, визначених МКУ. Зважаючи на не систематизованість і нестабільність, які зберігаються у вітчизняному митному законодавстві, в тому числі і при використанні митних режимів, вважаємо, що подальші дослідження інституту митних режимів до-

цільно здійснювати у напрямку чіткого розподілу обмежень і стимулів для кожного з них в частині створення сприятливих умов національним товаровиробникам для стабілізації внутрішнього ринку та активізації зовнішньої торгівлі України.

Література

1. Зовнішньоекономічна діяльність за 2010-2015 роки: офіційна статистична інформація Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/express/expres_u.html#11
2. Кулицький С. Питання трансформації української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі / С. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. – 2015. – № 23. – С. 49–59.
3. Шахматьев А. Правовое регулирование таможенного режима временного ввоза (вывоза) товаров / А. Шахматьев // Хозяйство и право. – 1995. – № 9. – С. 110–122.
4. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI (з наступними змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/stru#Stru>
5. Козырин А.Н. Таможенные режимы : монография / А.Н. Козырин. – М. : Статут, 2000. – 247 с.
6. Осадча Н.В. Митні режими як інститути стимулювання та обмеження зовнішньоекономічної діяльності / Н.В. Осадча, В.І. Ляшенко // Формування ринкової економіки. Спец. вип.: Проблеми сучасної економіки та інституціональна теорія: зб. наук.пр. – К. : КНЕУ, 2010. – С. 341–354.
7. Осадча Н.В. Державне регулювання інституційних змін у митній політиці : автореф. дис. ... док. екон. наук: спец. 08.00.03 “Економіка та управління національним господарством” / Н.В. Осадча. – Донецьк, 2014. – 32 с.
8. Ляшенко В.И. Финансово-регуляторные режимы стимулирования экономического развития: введение в экономическую режимологию: моногр. / В.И. Ляшенко. – Донецк, 2012. – 370 с.

9. Мостовий А. Функції митних режимів: порівняльна характеристика з митним правом Європейського Союзу // Вісник Львівського університету. – Сер.: “Юридична”. – 2008. – Вип. 47. – С. 90–95.

10. Бакаева О.Ю. Таможенное право России : учеб. / О.Ю. Бакаева, Г.В. Матвиенко / отв. ред. Н.И. Химичева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристъ, 2007. – 504 с.

11. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (з наступними змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

12. Звіти про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби (Міністерства доходів і зборів) України за 2012–2015 роки: офіційна інформація Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/data/files/131201.pdf>

References

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Zovnishnoekonomichna diialnist za 2010–2015 rr. [Foreign economic activity during 2012–2015 yy.]. Available at: https://ukrstat.org/uk/express/expres_u.html#11
2. Kulytskyi, S. (2015). Pytannia transformatsii ukrainskoi zovnishnoi torhivli na suchasnomu etapi [The question of Ukraine's foreign trade transformation nowadays]. *Ukraina: podii, fakty, komentari. – Ukraine: events, facts, comments*, 23, 49–59 [in Ukrainian].
3. Shakhmatev, A. (1995). Pravovoe rehu-lirovanie tamozhennoho rezhima vremennoho vvoza (vyvoza) tovarov [Legal regulation of the customs temporary goods import (export) regime]. *Ho-zyaystvo i pravo. – Business and Law*, 9, 110–122 [in Russian].
4. Mytnyi kodeks Ukrainy vid 13.03.2012 № 4495-VI (z nastupnymy zminamy i dopovnenniamy) [CustomCodeofUkraine]. (2012, March, 13). Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/stru#Stru>

5. Kozyrin, A.N. (2000). *Tamozhennyye rezhimy [Customs regimes]*. Moscow: Statut [in Russian].

6. Osadcha, N.V. & Liashenko, V.I. (2010). *Mytni rezhymy yak instytuty stymulivannia ta obmezhenia zovnishnoekonomichnoi diialnosti [Customs regimes as institutions of stimulation and restriction of foreign trade activity]. Formuvannia rynkovoï ekonomiky – Spets. vyp.: Problemy suchasnoi ekonomiky ta instytutsionalna teoriia. – Formation of market ekonomy, 341–354 [in Ukrainian]*.

7. Osadcha, N.V. (2014). *Derzhavne rehu-liuvannia instytutsiinykh zmin u mytnii politytsi. [State regulation of institutional changes in the customs policy]. Thesis: 08.00.03. Donetsk: Instytut ekonomiky promyslovosti Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy [in Ukrainian]*.

8. Liashenko, V.I. (2012). *Fynansovo-rehulya-tornyye rezhimi stimulirovaniya ekonomicheskogo razvityia: vvedeniye v ekonomyicheskuyu rezhimologiyu [Financial and regulatory regimes of stimulate economic development: an introduction to the economic regimenology]. Donetsk: Instytut ekonomiky promyslovosti Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy [in Ukrainian]*.

9. Mostovyi, A. (2008). *Funktsii mytnykh rezhymiv: porivnialna kharakterystyka z mytnym pravom Yevropeiskoho Soiuzu [Functions of customs regimes: comparative analysis with the customs law of the European Union]*. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya "Yurydychna". – Visnyk of the Lviv university, 47, 90–95 [in Ukrainian]*.

10. Bakaeva, O.Iu. & Matvyenko, H.V. (2007). *Tamozhennoe pravo Rossii. [Customs law of Russia]*. Moscow: Yuryst [in Russian].

11. *Podatkovyy kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI (z nastupnyymi zminamy i dopovnen-niamy) [Tax Code of Ukraine] (2010, December, 2). Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>*

12. *Zvity pro vykonannia Planu roboty Derzhavnoi fiskalnoi sluzhby (Ministerstva dokhodiv i zboriv) Ukrainy za 2012–2015 [Reports of Ukraine's State fiscal service (Ministry of revenues and dues) plane completing during 2012–2015]. Available at: www.sfs.gov.ua*

Стаття надійшла до редакції 14.04.2016.